

Egypercesek a kortárs spanyol nyelvű irodalomban

Az alábbi összeállításban kortárs – elsősorban fiatal – spanyol szerzők egyperceseit olvashatják, amelyek nagyrészt a közelmúltban jelentek meg különböző antológiákban.

A magyar olvasó előtt nem ismeretlen az egyperces műfaja, az elnevezésről azonnal Örkény István szövegeire asszociálunk, az azonban kérdéses, hogy mennyire tekinthetők ezek a szövegek az általunk ismert Örkény-féle szövegek rokonainak, változatainak.

Ha a műfaj spanyol elnevezéseire vetünk egy pillantást: minificción, microficción, minicuento (mininovella), microcuento vagy microrrelato (mikronovella), ficción mínima (minimál fikció), stb., ezek a szóösszetételek ugyan viszonylag könnyen értelmezhetőek, hiszen a „mini” vagy a „micro” a szélsőséges rövidségre utal, a fikció arra, hogy valamiféle kitalációról, fiktív történetről, (történetről, tehát narratív szövegről) van szó, a „cuento” és a „relato” pedig nagyjából a magyar „novella” vagy „elbeszélés” terminusoknak felel meg.

A műfaj történetét illetően rengeteg és nagyon különböző előzményről, forrásról beszélhetünk, kezdve az állatmesétől, az exemplumon, aforizmán, anekdotán keresztül egészen olyan profán szövegfajtáig, mint a vicc. Mivel nagyon sok esetben találkozzunk csattanóval a szöveg végén – bár jegyezzük meg, ez nem csak az egészen rövid szövegekre, hanem a Poe-tól számított modern novellára is igaz, ezért sokan az egyperceseket egyszerűen a novella kistestvéreinek tekintik – gyakran éri ezeket a szöve-

geket az öncélúság vádja. Ehhez az is hozzájárul, hogy a kilencvenes évektől hihetetlen népszerűségnek örvend a műfaj elsősorban Argentínában és Mexikóban, de más latin-amerikai országokban és Spanyolországban is. Rengeteg folyóirat, internetes portál hirdet egyperces-író versenyeket, így természetesen valóban rengeteg az öncélú, egyszer használatos egyperces is, hozzá kell tennünk azonban, hogy a hatvanas évektől kezdve – innen datálja a spanyol irodalomkritika az egyperces posztmodern változatának megjelenését – olyan nevek legitimálják a műfajt, mint Jorge Luis Borges, Julio Cortázar, Marco Denevi vagy Augusto Monterroso, aki *A dinoszauros* című, a kritika által számon tartott legrövidebb egyperccsel írta be magát az irodalomtörténetbe; számtalanszor idézett szövegről van szó, összeállításunkban is szerepel egy rövid reflexió, amely a főhős dinoszaurosra vonatkozik. Az idézett szerzők nem véletlenül a spanyol-amerikai irodalom képviselői, a spanyol nyelvű irodalom egyperces műfaja mintha arra a nem túl gyakori jelenségre lenne példa, amikor nem az Ibériai-félsziget vagy Európa kulturális irányzatai, jelenségei hatnak a valahai kolóniák irodalmára, hanem éppen fordítva. Ezt a kijelentést az is alátámasztja, hogy a témával kapcsolatos konferenciákon és a vegyes antológiák esetében is többségben szerepelnek a latin-amerikai szövegek a spanyolországiakhoz képest.

A műfajt, amelynek számos altípusa megjelenik a XX. század utolsó harmadában, a következőképpen

tudjuk röviden jellemezni: alapvetően narratív műfaj, mégis proteikus jellegű (hibrid), hiszen időnként a poézis, időnként az esszé felé mutat. Rövid terjedelmű (legtöbbször egy oldalban vagy kétezer szóban szokták a maximális terjedelmet megjelölni); fiktív jelleg, sűrített nyelvezet és elliptikus elbeszélésmód jellemzi, valamint nyelvi pontosság és ökonómia. Gyakran él a humor különböző formáival (irónia, paródia, szarkazmus), sok a metafikciós, metairrodalmi jellegű szöveg, tehát gyakran reflektál a fikció, az irodalmi alkotás mibenlétére, és gyakori az explicit intertextus, vagyis a más szövegekre való utalás, reflektálás.

Mivel a magyar olvasó számára Örkény István szövegei szolgálhatnak referenciaként, érdemes talán kiemelni, hogy nagy általánosságban miben különböznek ezek a szövegek az általunk ismert egypercesektől. A három legkézenfekvőbb aspektus, amelyből a magyar egyperceshez közelíthetünk, a groteszk mint jellemző esztétikai minőség, a hétköznapi kiindulópont, valamint az adott tér és idő egyezményes asszociációinak kiváltása.

A groteszket maga Örkény el is magyarázza egy egyperces keretében, mindannyian ismerjük az idézetet: „Szíveskedjék terpeszállásba állni, mélyen előrehajolni, s ebben a pozícióban maradván, a két lába közt hátratekinteni.” A spanyol nyelvű egypercesek esetében általában nincs szükség ilyen tornagyakorlatokra, nem megfordítják a világot, hanem inkább más dimenzióba helyezik és azt is leginkább olyan értelemben,

hogy a magasabb dimenzióktól az alacsonyabb dimenziók felé mutatnak, földre húznak, ami pedig Örkénynél a hétköznapi elem, valamiféle konkrétum, amelyből elindul, az a spanyol és latin-amerikai egypercesnél sokszor éppen a végpont. Míg Örkény a konkrétból csinál absztraktot, a spanyol és latin-amerikai egyperces sokkal inkább az absztraktból csinál konkrétat. Végül míg Örkény szövegei adott tér-idő kontextusban mozognak, addig a spanyol nyelvű szövegek gyakran vagy az egyetemes kultúra elemeivel ope-

rálnak, vagy éppen hogy egy teljesen semleges tér-idő viszonyrendszert teremtenek.

Válogatásunkban az említett jellemzők mindegyikére találunk példát, bár természetesen vannak olyan szövegek is, amelyek ellenállnak az általánosításnak és nem illeszthetők semmilyen kategóriába. Az összeállítás legtöbb szerzőjének most jelenik meg először szövege magyar fordításban, kivéve Julia Otxoát, akinek a közelmúltban jelent meg kötete a Patak Könyvek Spanyol Elbeszélők sorozatában. A

szövegeket nagyrészt a következő három antológiából válogattuk: *Por favor, sea breve.* (Páginas de espuma, Madrid, 2001.), *Escritos disconformes, nuevos modelos de lectura* (Ediciones Universidad de Salamanca, 2004.), *De mil amores*, (Thule Ediciones, 2005.).

Azokat a szövegeket, amelyek nem ezekből az antológiákból származnak, a szerzők bocsátották rendelkezésünkre, amiért ezúton is szeretnénk köszönetet mondani.

Bakucz Dóra

JOSÉ ANGEL BARRUECO

Nyár

Az a szőke lány, akit nyáron mindig megcsodálok a falu strandján, maga a nyár nekem, testestül-copfostul, szempillái közt a zivatar, hajában a napfény, barna nyakkivágása paradicsomi partokat ígér, nevetése csobogás. Tekintetében tizenöt év, kettővel kevesebb, mint az enyém.

Csak figyelem, de nem merek szólni hozzá, és halasztgatom évről évre a bemutatkozást, míg egy nap észre nem veszem, hogy pocakot eresztettem, a hajam cserben hagyta a fejtetóm, a feleségem féltékeny pillantásokat vet rám, a gyerekek észrevétlen nőttek fel melletttem, egyre több a kötelesség, bár a kocsit kényelmes részletekben törlesztem, és mikor a levegőben már érezni lehet, hogy közel a szeptember, és eltesszük a nyári holmit jövőre, csak a visszatérésre gondolok, és hogy újra elmerüljek a vízben a szőke lány tekintete előtt, hogy legalább ő, az én örök nyaram legyen tudatában, hogy létezem, és neki én vagyok a tél, és már soha nem lehetünk szeretők.

Proust fordítva

Az ifjú, miközben unottan várta, mikor örököl végre nagyanyjától, aki csak nem akart sírba szállni, piskótát mártott a teába. Szerette volna felfedni a múltat, ahogy azt a Proust-regényben olvasta. De ahogy a szájába vette és megízlelte, szorongani kezdett, mert világosan

látta, hogy közel a vég. Miután majdnem szívszélhűdést kapott, remek gondolata támadt.

Melegen ajánlotta a nagymamának, kóstolja csak meg a kitűnő piskótát. Egy falatka, magyarázta, a legszebb múltba vezet vissza minket. Aztán felhőrpintette a maradék teát az eredményt várva. És csak várt mosolyogva.

Élet a színpadon

A gyerekszínész már lelépett a színről. Miközben a szerepét játszotta, megtörték a viszontagságok, a háborúk, a meghíusult álmok, a betegségek, a lehetetlen kalandok és az elvesztegetett szerelmek, semmivé lett, mint az olajcsepp az óceánban. A közönség, a komédia istene, egyes hőstetteit megjutalmazta, másokért büntetést mért rá. A dráma végén a megöregedett, időrágta férfi a színpadról az előtérbe lépett, ahol a nézőtér fényei távozásra szólították fel. Emlékeiben élt még a rózsás taps és a szív, melyet egy színésznő aláírása sebzett fel, mint egy könyvet, és ez a két bizonyosság elég volt: mégis megérte a darabot végigjátszani.

Cserhádi Éva fordításai

José Angel Barrueco (1972) író, újságíró, számos regény, novelláskötet és mikromese szerzője.